

Justitiedepartementet

Enheten för immaterialrätt och transporträtt

ju.remissvar@regeringskansliet.se

med kopia till: ju.L3@regeringskansliet.se

Remissvar över Ds 2021:30 Upphovsrätten på den digitala inre marknaden (Ju2021/03517)

ALIS har beretts tillfälle att yttra sig med anledning av rubricerad promemoria och lagförslag. Det huvudsakliga syftet med lagförslaget är att stärka upphovspersoners rättigheter och villkor på den digitala marknaden. ALIS välkomnar ett svenskt genomförande av direktivet men vill framföra ett antal synpunkter på Justitiedepartementets förslag till genomförande i artikel 3-12 (kap. 5-7), 15 (kap. 10), 17 (kap. 12) samt 18-23 (kap. 13).

Om ALIS

ALIS är en upphovsrättsorganisation som representerar litterära rättigheter för ca. 4 000 enskilt anslutna upphovspersoner. ALIS grundades 1995 av Journalistförbundet, Dramatikerförbundet, Sveriges Författarförbund och Läromedelsförfattarna, vilka även är ALIS stiftarförbund. ALIS bildades ursprungligen för att möta de krav och frågeställningar som uppstod med anledning av digitaliseringen av den upphovsrättsliga marknaden. Verksamheten består av såväl kollektiv som individuell förvaltning av upphovsrättsligt skyddade verk på textområdet. Inom den individuella licenseringen tecknar ALIS årligen hundratals avtal om textanvändning med framför allt bokförlag, men även exempelvis teatrar, produktionsbolag, kulturinstitutioner samt andra myndigheter och företag.

Utöver att ALIS varje kvartal betalar ut ersättningar från ovan nämnda individuella licensiering, betalar ALIS årligen ut upphovsrättsersättningar från kollektiva avtal träffade av ALIS eller på uppdrag av andra.

En annan typ av ersättning ALIS administrerar är talboksersättningen som är en statlig kompensation för produktion av talböcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning.

En viktig del av ALIS arbete är att verka för att kunskapen om och respekten för upphovsrätten stärks. Under de första åren efter ALIS grundats drev ALIS principiellt viktiga domstolsprocesser som bidrog till att fastställa rättsläget gällande upphovspersoners rättigheter i samband med digitala nyttjanden. ALIS samarbetar även med andra organisationer i Sverige och i utlandet för att sprida kunskap om upphovsrätt och förbättra villkoren för textförfattare och andra kulturskapare.

Terminologi

I ALIS svar används genomgående begreppen "upphovsperson" och "utövare" i stället för upphovsman och utövande konstnär. ALIS förespråkar även termen "upplåtelse" i stället för överlåtelse i enlighet med KLYS resonemang.

Nya inskränkningar i upphovsrätten – kapitel 5

ALIS instämmer i KLYS yttrande om att rättighetshavare ska förbehållas rätt att ekonomiskt tillgodogöra sig alla sådana utnyttjanden som har ekonomisk betydelse. Det innebär att varje yrkesmässigt eller systematiskt utnyttjande av deras prestationer ska medföra ersättning för de inskränkningar som införs. I den utsträckning direktivet medger ska även en ersättningsrätt aktualiseras för rättighetshavare som en kompensation för inskränkningen.

Kulturarvsinstitutionernas användning av verk som inte finns i handeln – kapitel 6

ALIS för sedan en tid tillbaka samtal med kulturarvsinstitutioner om avtalslicenser i syfte att digitalisera och tillgängliggöra textmaterial i institutionernas samlingar. Textmaterialen är sådana verk som typiskt inte finns i handeln.

Genom den nya bestämmelsen i 16 e § URL införs en ny inskränkning i upphovsrätten som ger kulturarvsinstitutioner möjlighet att förfoga över verk som inte finns i handeln. Inskränkningen gäller under de förutsättningar som anges i bestämmelsens första stycke. En förutsättning för tillämpningen är att det inte finns någon kollektiv förvaltningsorganisation som kan ingå avtal om utnyttjande med stöd av 42 i § första stycket URL.

ALIS tillstyrker i huvudsak förslagen om ny underliggande inskränkning och ny särskild avtalslicens. Samtidigt uppmärksammas att det finns en risk för att införlivandet av de aktuella bestämmelserna skulle kunna medföra tillämpningssvårigheter på det upphovsrättsliga området.

Definitionen "verk som inte finns i handeln"

ALIS välkomnar förslaget avseende den nya formuleringen "verk som inte finns i handeln". ALIS instämmer i utredningens bedömning att benämningen utgångna verk är mindre lyckad eftersom det i ett upphovsrättsligt sammanhang kan leda tanken till att det är fråga om verk för vilket skyddstiden gått ut. En avtalslicens ska avgränsas på ett sätt så att den inte inkräktar på det kommersiella utnyttjandet av verken. Den nya formuleringen har därmed en tydligare och mer relevant innebörd.

Samtidigt vill ALIS betona att den praktiska tillämpningen av de nya bestämmelserna inte får riskera att inkräkta på befintliga eller framtida kommersiella marknader. En kraftigt växande marknad är t. ex. strömmande abonnemangstjänster som möjliggör att allt fler böcker kan tillgängliggöras på den kommersiella marknaden. ALIS noterar särskilt satsningar i s.k. "backlist-titlar", dvs. titlar som inte finns kommersiellt tillgängliga på marknaden, som blir kommersiellt intressanta och återutges främst i digitala format (inbegripet print on demand). Det betyder att vissa typer av verk som ingår i kulturarvsinstitutionernas samlingar förutspås få ett ökat kommersiellt värde i takt med den digitala utvecklingen och den svenska bokmarknadens intresse av att återutge hela förlagskataloger av backlisttitlar.

Mot bakgrund av beskrivna marknadsförutsättningar vill ALIS understryka vikten av att den nya bestämmelsen utformas och tillämpas på ett sådant sätt att den inte inkräktar på rättighetshavares legitima intressen eller strider mot det normala utnyttjandet av verken.

Specifika krav för licensiering

Med utgångspunkt i ovan beskrivna marknadstrend anser ALIS att det är olämpligt att för litterära verk i form av tidigare utgivna böcker föreskriva ytterligare specifika krav för att avgöra om verk kan licensieras eller användas inom ramen för inskränknigen. Risker är att sådana krav snabbt blir inaktuella i takt med den digitala utvecklingen. ALIS tillstyrker därför utredningens förslag om att sådana krav inte ska införas.

Efterforskningsåtgärder för att avgöra om ett verk finns i handeln

I utredningen föreslås att de efterforskningar som ska göras i förhållande till om ett verk finns i handeln ankommer på någon av de avtalsslutande parterna. ALIS avstyrker förslaget i denna del och vill framhålla att det rimligen bör ankomma på den kulturarvsinstitution som har behov av att

tillgängliggöra verket. Det är kulturarvsinstitutionen som förfogar över och har bäst kunskap om verket i fråga. Bedömningen blir ett naturligt led i den digitalisering som redan pågår inom många kulturarvsinstitutioner där verken försätts med metadata som är nödvändiga för att rättighetshavare ska kunna identifiera verk på ett ändamålsenligt sätt.

I förhållande till vilka efterforskningsåtgärder som är relevanta instämmer ALIS i utredningens bedömning att efterforskningsåtgärderna får anpassas till hur pass svårt eller kostsamt det är att ta fram information om tillgängligheten. ALIS vill understryka att högre krav måste ställas för ett verk som funnits kommersiellt tillgängligt.

ALIS påminner om att det för böckers vidkommande redan finns standarder för identifiering av tryckta medier (t.ex. ISBN-nummer) samt etablerade datoriserade samkataloger (t.ex. Libris). ALIS förutsätter att befintliga system tillämpas i syfte att åstadkomma en korrekt och ändamålsenlig efterforskning och för att undvika onödiga investeringar och administration. Vidare förutsätts att varje ansvarig institution inom ramen för en förutsebar tillämpning dokumenterar de efterforskningsåtgärder som vidtagits vid bedömningen om verken inte finns i handeln.

Gränsöverskridande effekt

ALIS instämmer i förslaget om införandet av s.k. ursprungslandsprincip med hänvisning till de överväganden som presenteras i utredningen.

Inskrivning i EUIPOS webbportal

ALIS ser positivt på ett samordnat informationssystem i syfte att underlätta för rättighetshavare att få kännedom om att deras verk används eller kan komma att användas och på så sätt förbättra deras möjligheter att utöva sin rätt och förbjuda användning.

I fråga om vilken information som ska tillgängliggöras på webbportalen uppmärksammar ALIS vikten av tillräckligt detaljerade data för att säkerställa att syftet efterlevs. Informationen bör omfatta sådan relevant metadata så att även verk utan kod enligt internationell standard samt upphovs personer kan identifieras.

I utredningen föreslås att kulturarvsinstitutioner och kollektiva förvaltningsorganisationer ska ansvara för att tillgängliga information på EU:s gemensamma webbportal. ALIS avstyrker förslaget i denna del. Det bör vara kulturarvsinstitutioner som svarar för uppgiftslämningen inom ramen för informationsskyldigheten. Skälet till en sådan ansvarsfördelning är att kulturarvsinstitutionerna är närmast sina samlingar och verken som ingår i dem och därmed har större tillgång till lämpliga metadata.

För att möjliggöra en detaljreglering kring relevant information delar ALIS utredningens bedömning att informationsskyldigheten ska åläggas kulturarvsinstitutionerna i de föreskrifter som regeringen kommer att meddela.

Kravet på att endast offentliggjorda verk ska kunna omfattas av en avtalslicens

ALIS uppmärksammar att direktivet, till skillnad från den nationella rätten, inte ställer krav på att de förfoganden som kan ske med stöd av licensordningen begränsas till offentliggjorda verk.

I den svenska avtalsmodellen är kravet på att endast offentliggjorda verk ska kunna omfattas av en avtalslicens en väl etablerad princip. Genom kravet beaktas upphovspersonens ideella intresse av att förfoga över sitt verk.

ALIS vill betona vikten av att tillämpningen även fortsättningsvis sker inom ramen för den svenska licensieringsmodellen med stöd av medlemsstaternas utrymme att anpassa direktivet på nationell nivå i enlighet med sina rättsliga traditioner, sedvänjor eller förhållanden. Av anförda anledningar bör den nya bestämmelsen endast omfatta offentliggjorda verk.

Kollektiv licensiering med utsträckt verkan – kapitel 7

Direktivet medger att medlemsstaterna inför eller behåller regler som underlättar kollektiv licensiering av upphovsrätt. ALIS konstaterar att det för svenskt vidkommande redan finns en välfungerande ordning med avtalslicenser som uppfyller direktivets krav på tillämpning. Vidare framstår de anpassningar som nu införs i fråga om lämpliga informationsåtgärder för kollektiva förvaltningsorganisationer och andra organisationer som utlöser avtalslicenser som väl avvägda och proportionerliga.

En ny rättighet för utgivare av presspublikationer – kapitel 10

ALIS ställer sig i huvudsak positiv till införandet av den närstående rättigheten för rättighetshavare till presspublikationer i 48 b § URL för att uppnå en välfungerande marknad för upphovsrätt. De betänkligheter som riktas mot förslaget är om genomförandet av de övriga delarna av artikel 15 kommer att medföra reella möjligheter för upphovspersoner att få sin ideella och ekonomiska rätt tillgodosedd.

ALIS vill särskilt understryka att det nya direktivet syftar till att stärka upphovspersoners avtalsposition och möjligheter att få del av de inte obetydliga ekonomiska värden som skapas av den stora mängden

skyddade verk som finns i nya onlinetjänster. Det är därför angeläget att de bestämmelser som införs säkerställer att upphovspersoners rättigheter tillgodoses samt att framtida avtal uppfyller syftet med direktivet.

Förtydligande av direktivets inskränkningar i nationell rätt

Den nya rättigheten som tillkommer rättighetshavare ska inte påverka rättigheterna för upphovspersoner och andra rättighetshavare till verk och andra alster som ingår i publikationerna (artikel 15.2). Det nuvarande förslaget frångår direktivtexten genom att inte beakta upphovspersonernas nytta av regleringen. Behovet av en direkt implementering av artikel 15.2 diskuteras inte heller i övervägandena trots ambitionen att utforma den svenska lagstiftningen på ett direktivnära sätt.

ALIS anser att ett genomförande av artikel 15.2 ska införas i lagtexten. Skälet är att det nuvarande förslaget inte tar hänsyn till direktivs bakomliggande syfte att stärka enskilda upphovspersoners ställning på den upphovsrättsliga marknaden. Lagtexten bör rimligtvis vara utformad på ett sätt som stärker såväl rättighetshavares som upphovspersoners rättsliga positioner.

Undantaget för enstaka ord och mycket korta utdrag

Från den nya rätten undantas i direktivet "användningen av enskilda ord i, eller mycket korta utdrag ur, en presspublikation". I lagförslaget föreslås att "mycket korta utdrag" undantas från rätten. Hur omfattande ett utdrag kan vara ska enligt författningskommentaren avgöras genom en helhetsbedömning som får utvecklas i rättspraxis.

ALIS ser dock en risk i att den föreslagna undantagsformuleringen kommer att ges en allt för vidsträckt tolkning av rättstillämparen i förhållande till direktivtexten. För att åstadkomma en direktivkonform rättstillämpning bör den nya paragrafen omfatta hela direktivtexten.

Ersättning till de ursprungliga upphovsmännen

Direktivet anger att upphovspersoner ska garanteras en lämplig andel av den intäkt som rättighetshavare får från onlinetjänster. I övervägandena anges att ersättningsrätten i någon mån påminner om upphovspersoners rätt till tilläggsersättning som i förevarande fall uppgår till 20 procent för utövande konstnärer enligt 45 a § URL.

ALIS konstaterar att upphovspersoners rätt till andel av intäkt enligt direktivet är en ny ersättningsrätt. Det är därför olyckligt att den aktuella ersättningsnivån om lämplig andel relateras till en ersättningsordning med andra förtecken och syften. Genom att som i förevarande fall ange ett

riktmärke för vad som kan vara lämplig ersättning finns risk att upphovspersoners möjlighet att hävda en till denna situation mer relevant andel kan komma att försvagas.

ALIS utgångspunkt är att denna ersättning ska vara av en storleksordning som möjliggör individuell fördelning till upphovpersonerna. En lämplig andel av intäkten bör därför vara tillräckligt stor för att individuell fördelning ska vara möjlig och ekonomiskt och administrativt försvarbar.

Vidare är ALIS kritisk mot att ersättningsrätten endast införs i relation till rättighetshavare av presspublikationer. Det innebär i praktiken att ersättning till upphovspersoner endast kommer att utgå för det fall en rättighetshavare förhandlat fram ersättning. Det bör därför klargöras att så inte är fallet utan att upphovspersoner alltid har rätt att kräva ersättning för sina rättigheter direkt av onlineplattformar.

Översyn av begreppsbyggnaden

ALIS uppmärksammar att den terminologi som används i förslaget till införandet av den nya ensamrätten inte är enhetlig med den svenska begreppsbyggnaden i upphovsrättslagen. Den föreslagna begreppsbyggnaden riskerar att medföra praktiska tillämpningssvårigheter. För konkreta exempel hänvisas till Svenska journalistförbundets och KLYS remissvar till vilka ALIS ansluter sig.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker ALIS förslaget i dessa delar och framhåller behovet av en begreppsöversyn.

Upphovsrättsligt ansvar för vissa leverantörer av onlinetjänster – kapitel 12

ALIS välkomnar ett införande av lagbestämmelser som, i enlighet med syftet i artikel 17, främjar licensering genom avtal mellan rättighetshavare och onlinetjänster. Det är viktigt att bestämmelserna skapar reella och goda förutsättningar för att få till stånd avtalslicenser som täcker in den stora användning av upphovsrättsligt skyddade verk som sker och kommer att ske via onlinetjänster. För att genomförandet av artikel 17 ska ske i enlighet med direktivets syfte krävs förutsättningar för nya kollektiva avtalslicenser inom idag helt oreglerade områden, som för de texträttigheter ALIS förvaltar. Nedan följer ALIS synpunkter på förslaget till genomförande i svensk rätt.

Genomförandet bör ske så nära direktivtexten som möjligt

Det huvudsakliga syftet med Upphovsrättsdirektivet är att harmonisera upphovsrätten inom EU. ALIS anser att genomförandet av artikel 17 i lagstiftningen bör formuleras så nära direktivtexten som

möjligt. Enligt det förslag till genomförande av artikel 17 som justitiedepartementet presenterar skulle Sveriges genomförande av bestämmelserna placera vår lagstiftning långt från direktivtexten och i delar i strid med direktivets intention. Den svenska lagstiftningen riskerar i det föreslagna genomförandet därför att i väsentliga delar skilja sig från övriga EU-länders.

ALIS menar att departementet i sitt förslag till genomförande har lagt för stor vikt vid EU-kommissionens vägledning och generaladvokatens förslag till avgörande i målet C-401/19 (Polen mot parlamentet och rådet). Kommissionens vägledning är inte bindande för medlemsstaterna. Det har dessutom riktats kritik, även från svenskt håll, mot att kommissionen på ett sätt som är oförenligt med EU:s lagstiftningsprocess uttolkar direktivet efter dess antagande. Justitiedepartementet har även tagit förvånande stor hänsyn till generaladvokatens förslag till avgörande i Polen-målet. Det är högst troligt att domstolen genom sin dom kan komma att underkänna förslaget, i vart fall i viss utsträckning. En sådan utgång skulle göra de svenska förarbetena inaktuella redan en kort tid efter de nya bestämmelsernas införande.

En direktivnära lagtext och författningskommentar skulle inte bara uppfylla direktivets syfte utan också underlätta för internationella aktörer att tillämpa och förstå de nya reglerna. Troligen skulle det även innebära ett minskat behov av prövningar i EU-domstolen.

Ansvarsreglerna bör ges en bred räckvidd

Direktivets artikel 17 syftar bland annat till att förmå delningstjänster att ta ett större upphovsrättsligt ansvar för det material som deras användare laddar upp via tjänsten. Att direktivets ansvarsregler inte ges en för snäv tillämpning har kommit att bli särskilt viktigt i och med det rättsläge som uppstått efter EU-domstolens avgörande i Youtube-målet (C-682/18 Frank Peterson mot Google LLC m.fl.).

ALIS menar att det är av stor vikt att ansvarsreglerna får en bred räckvidd för att rättighetshavare ska kunna få skäligt betalt för användningen av sina verk samtidigt som användare och konsumenter får en utökad tillgång till en mångfald av skyddade verk. Det är även viktigt att bestämmelserna, med hänsyn till den snabba och föränderliga digitaliseringen, ges en bred rättslig tillämpning för att kunna möta framtidens nya tjänster och inkludera nya licenseringsområden, exempelvis bild- och textverk. Detta bör tas fasta på i den helhetsbedömning som ska göras enligt skäl 63.

Fler tjänster måste omfattas

Enligt skrivningar i promemorian tar de nya ansvarsreglerna sikte på de idag största, ofta globala delningstjänsterna. ALIS menar att en sådan utgångspunkt för lagstiftningen skulle utgöra en allvarlig brist som dessutom saknar stöd i direktivtexten.

ALIS, tillsammans med andra upphovsrätts- och kulturskaparorganisationer, ser en rad risker med ett genomförande som endast skulle omfatta dessa tjänster:

Färre licenser kommer att tecknas

För det fall ansvarsreglerna endast blir tillämpliga på marknadsledande aktörer kommer färre licenser att tecknas. Det leder i sin tur till att användare och konsumenter i högre utsträckning än nödvändigt blir begränsade i förhållande till vilka verk som tillåts på tjänsterna. Upphovspersonerna till verken kommer heller inte att få betalt i samma utsträckning. Detta kan inte anses vara i linje med direktivets syfte.

Lagstiftningen riskerar att snabbt bli föråldrad

För att den upphovsrättsliga lagstiftningen ska vara tillämplig över tid ställs krav på att regelverket även omfattar framtida aktörer. Om delningstjänsterna som omfattas begränsas i enlighet med skrivningar i promemorian riskerar lagstiftningen att i framtiden bli otillräcklig då nya aktörer och licenseringsområden växer fram.

En fortsatt snedvriden konkurrens

Det aktuella direktivet syftar även till att åtgärda den marknadsproblematik som grundar sig i att vissa tjänster omfattas av tydliga ansvarsregler och ingår licensavtal, medan andra väljer att inte klarera rättigheter (s.k. value gap). ALIS menar att denna konkurrensproblematik inte kan lösas med mindre än att tillse att majoriteten av tjänster omfattas av ansvarsregler och konkurrerar på lika villkor.

ALIS motsätter sig tolkningen att endast marknadsdominerande, och typiskt sett globala, tjänsteleverantörer skulle omfattas av ansvarsreglerna och menar att ett sådan tolkning strider mot direktivets syfte. Det krävs att lagstiftaren tar höjd för en föränderlig marknad genom att bredda reglernas räckvidd till att omfatta fler aktörer. Nya, stora aktörer växer ständigt fram och dessa bör konkurrera på lika villkor. Vi ser en tydlig begränsning av bestämmelsernas tillämpning framåt om reglerna som nu föreslås ska baseras på relativa kriterier, så som mängden tillgängliggjort innehåll i förhållande till andra delningstjänster.

Departementets resonemang i fråga om vilka tjänster som bör träffas av ansvarsreglerna får därtill anses inkonsekvent med hur lagstiftningen är utformad, då de lättnader som införs för nya mindre- och mellanstora företag genom 52 m § URL (artikel 17.6) vid en sådan tolkning blir överflödiga.

Direktivet kan i och med detta inte tolkas på annat sätt än att ansvarsreglerna är avsedda att träffa fler tjänster än de idag marknadsdominerande.

Direktivets artikel 2.6 ställer krav på att de delningstjänster som omfattas ska ge allmänheten tillgång till "en stor mängd" upphovsrättsligt skyddat innehåll. I författningskommentaren till den föreslagna svenska bestämmelsen 52 i § URL för departementet in ett ytterligare, relativt kriterium i att mängden verk ska "anses vara stor i förhållande till andra tjänster för delning av innehåll" (s. 283). Införandet av ett sådant kriterium har varken stöd i direktivtexten, EU-kommissionens vägledning eller i generaladvokatens förslag till avgörande i Polen-målet.

En orimlig konsekvens i tillämpningen av kriteriet skulle kunna bli att tjänster som idag träffas av artikeln inte gör det i framtiden, bara av den enkla anledningen att konkurrerande tjänster tillgängliggjort ännu mer material och växt sig ännu större. En sådan tillämpning kan inte anses vara i linje med direktivets artikel 17.6. ALIS vill här återigen påpeka vikten av att den nya lagstiftningen måste vara tillämplig och relevant i ett längre tidsperspektiv.

Vidare avstyrker ALIS förslaget till införande av ett konkurrenskriterium i 52 i § 2 p. URL. Ett genomförande av bestämmelsen skulle skapa en oklar lagstiftning. Bestämmelsens ordalydelse talar för att de aktuella bestämmelsernas tillämpning skulle förutsätta att det vid tidpunkten för bedömningen finns en konkurrerande tjänst etablerad på marknaden. Att detta inte är ett krav för att tjänsten ska omfattas framgår dock av författningskommentaren (s. 284).

Om lagstiftaren trots allt anser att man bör införa ett konkurrenskriterium måste det i vart fall tydligt framgå av bestämmelsens ordalydelse att det räcker att tjänsten *potentiellt* konkurrerar med andra slags onlinetjänster för innehåll.

Sammanfattningsvis anser ALIS att definitionen av de delningstjänster som omfattas måste spegla direktivets, så att inte ytterligare tjänster undantas i det svenska genomförandet. Skrivningar som begränsar tillämpningen till enbart de marknadsdominerande, globala tjänsterna bör strykas. För att lagstiftningen ska få genomslag i praktiken och vara fortsatt tillämplig framåt i tiden måste den även omfatta tjänster inom områden där det ännu inte finns konkurrerande tjänster, som i fallet med text och bild.

Livesändningar måste omfattas av ansvarsreglerna

Livesändningar har på kort tid blivit en allt viktigare del av marknaden, men departementet föreslår att dessa inte ska träffas av ansvarsreglerna. ALIS avstyrker förslaget i denna del och menar att det är av stor vikt att livesändningar omfattas av bestämmelsernas tillämpning samt att detta tydliggörs i lagtexten.

Justitiedepartementets förslag grundar sig i en språklig tolkning av begreppet "lagring" som saknar stöd i såväl allmänspråkligt hänseende som i lagstiftning. Departementet menar att direktivet ställer

ett krav på lagring som inte kan anses uppfyllt vid en livesändning då endast flyktiga exemplar uppstår hos tjänsten. Denna tolkning är inte rimlig eller i linje med gällande rätt.

”Överföring till allmänheten” är ett etablerat EU-rättsligt begrepp och det framgår av direktivets skäl 64 att den nu aktuella lagstiftningen inte ska ha någon inverkan på begreppen överföring till allmänheten respektive tillgängliggörande för allmänheten. Definitionen av överföring till allmänheten i artikel 3.1 och 3.2 i Infosoc-direktivet (2001/29/EG) förutsätter inte någon sådan faktisk lagring. Mot bakgrund av detta menar vi att direktivet inte kan tolkas på annat sätt än att livesändningar ska omfattas av ansvarsreglerna.

Det vore dessutom orimligt att undanta livesändningar med hänsyn till syftet med artikel 17. Genom att inte låta denna användning omfattas av reglerna riskerar man att delningstjänster anpassar sina affärsmodeller för att undslippa ansvar, särskilt efter avgörandet i Youtube-målet.

ALIS anser mot bakgrund av ovan att promemorians tolkning av ett krav på ”lagring” och innebörden av begreppet ”laddats upp” strider mot direktivets ordalydelse och syfte samt mot upphovspersoners rättigheter enligt Infosoc-direktivets artikel 3.1. Det bör därför göras tydligt i genomförandet att livesändningar omfattas av de nya bestämmelserna.

Förtydliga ansvaret för notice and staydown

ALIS anser att lagstiftaren i högre grad än vad som görs i departementets promemoria måste tydliggöra att delningstjänsterna har ett utökat ansvar för att säkerställa ett effektivt system för notice and staydown för material med ett högt ekonomiskt värde. Det måste i det svenska genomförandet tydligt framgå att det höga ekonomiska värdet enligt direktivet medför skärpta krav på ”best efforts”.

ALIS instämmer i EU-kommissionens förslag att rättighetshavare i förväg ska kunna öronmärka visst innehåll som skulle kunna medföra en särskilt stor ekonomisk skada om det tillgängliggörs via en delningstjänst. ALIS anser att den svenska lagstiftaren tydligt bör förordna en sådan lösning för material som har ett mycket högt ekonomiskt värde och i det särskilt beakta om det ekonomiska värdet är tidskänsligt.

Gällande avvägningen mellan rättighetshavares rätt att hålla olovligt material borta från tjänsterna och risken för att lovligt material i viss omfattning kan komma att blockeras vill ALIS särskilt framhålla att det är tjänsteleverantörerna som har faktiska möjligheter och resurser att investera i utvecklingen av den teknik som krävs för att uppfylla direktivets syften. Införandet av en ordning av öronmärkning kan i denna del därför ses som ett viktigt incitament.

För in ett tydligt krav på rapportering

En förutsättning för att upphovspersoner ska kunna kräva ersättning för nyttjandet av sina verk är att materialet kan identifieras, vilket även lyfts fram i promemorian. Rättighetshavare har fått erfara att många delningstjänster har en mycket bristfällig, om ens någon, identifiering och rapportering.

Tjänsterna har inte investerat i den teknik som krävs. Delningstjänsterna har stora möjligheter och resurser att utveckla den teknik som krävs för att säkerställa ett fungerande rapporterings- och indentifikationssystem. Det är därför av stor vikt att man i genomförandet skapar incitament till den teknikutveckling som krävs för att leva upp till direktivets krav.

En förutsättning för att få ett fungerande rapporterings- och indentifikationssystem är att lagstiftaren i svensk lagtext för in ett tydligt krav på att delningstjänster ska ge upphovspersoner detaljerad rapportering. Det inte är sannolikt att en förbättring på området kommer att ske enbart genom de licensavtal som träffas. Det bör därför tydligt framgå av lag att delningstjänster ska tillse att detaljerad rapportering ges till rättighetshavarna och att kraven som följer av artikel 17 innebär en utökad skyldighet i jämförelse med de krav som följer av nuvarande upphovsrättslagstiftning.

Delningstjänsternas ansvar måste förtydligas och skärpas

Utgångspunkten i direktivets artikel 17 är att delningstjänsterna måste ha tillstånd för att använda upphovsrättsligt skyddat material. Detta ska i huvudsak ske genom kollektiv licensiering, vilket ALIS välkomnar. I promemorian föreslås att delningstjänsterna måste ha "gjort det som skäligen kan krävas" för att träffa licensavtal. Vi anser att denna formulering är alltför vag i jämförelse med direktivtexten. I den engelska artikeltexten står att delningstjänsterna ska vidta "best efforts" för att få till stånd ett licensavtal, vilket rent språkligt ställer betydligt högre krav än den svenska formulering som departementet föreslår.

ALIS avstyrker att förslaget genomförs med den nu föreslagna formuleringen då det kan uppfattas som att ansvarskravet på tjänsterna sänkts, från kravet på "best efforts" till "har gjort vad som skäligen kan krävas". Vi menar att lagstiftaren måste omformulera och tydliggöra kravet så att det bättre stämmer överens med direktivtexten.

Justitiedepartementet föreslår även att delningstjänsterna, i de fall de inte lyckats erhålla tillstånd eller licensiering, ska ha "gjort det som skäligen kan krävas" för att hålla olovligt material borta från tjänsten. Även i detta sammanhang används begreppet "best efforts" i den engelska direktivtexten. ALIS anser att departementets föreslagna formulering inte heller här är i linje med direktivets syfte och intention. En mer rättvisande översättning av det engelska begreppet som bättre motsvarar kravet i direktivet skulle kunna vara "gjort vad de kunnat" eller likt den danska formuleringen "gjort sitt bästa".

Nya regler om överlåtelse av upphovsrätt – kapitel 13

ALIS hänvisar i kapitel 13:s samtliga övriga vidare till KLYS remissvar för fördjupning och utveckling av synpunkter på departementets förslag. Nedan följer några synpunkter ALIS särskilt vill lyfta och betona med anledning av justitiedepartementets förslag till genomförande av Upphovsrättsdirektivets artiklar 18–22.

Bestämmelserna bör ges en bredare räckvidd

Det övergripande och viktigaste ALIS menar att departementet bör ta fasta på i genomförandet av bestämmelserna är att de ges en bredare räckvidd än den nu föreslagna. ALIS vill särskilt betona detta och hänvisar vidare till KLYS resonemang.

De nya bestämmelserna bör omfatta fysiska personer till vilka upphovsrätten övergått genom arv

De nya bestämmelserna föreslås gälla endast i förhållande till den som gör den första överlåtelsen av en rättighet och inte vid eventuella vidareöverlåtelser. ALIS instämmer i promemorians slutsats i denna del eftersom det är upphovspersoner och utövare som är i behov av direktivets skydd.

ALIS anser dock att promemorian är otydlig i fråga om hur bestämmelserna bör förhålla sig till upphovspersonens arvingar. ALIS menar att bestämmelserna även ska gälla de fysiska personer till vilka upphovsrätten övergått genom arv. En motsatt tolkning skulle strida mot direktivets syfte att stärka upphovspersoner och utövare i avtalsförhållanden och att skapa en välfungerande marknad.

I promemorian verkar upphovsrättens *övergång* genom arv likställas med ett första upphovsrättsligt förfogande i form av en *överlåtelse* av (delar av) upphovsrätten, enligt avtal eller som "gåva". Detta är inte i linje med gällande lagstiftning. Upphovsrättslagen gör i allt väsentligt inte skillnad mellan rättigheter som tillfaller upphovspersoner och deras arvingar. I det närmaste likställs legala arvingar med upphovspersonen vid dennes bortgång. Upphovsrätten är utformad för att inbegripa generationer efter upphovspersonens livstid och begreppet *upphovsman* används i flertalet av upphovsrättslagens bestämmelser som även tar sikte på arvingar. Syftet med lagstiftningen är att de rättigheter som tillkommer upphovspersonen ska tillfalla dennes arvingar. Det skulle strida mot lagstiftningens syfte och systematik att ge de nu föreslagna bestämmelserna en annan innebörd än den i lagstiftningen i övrigt.

Om lagstiftaren inte tydliggör att *upphovsman*, även i förhållande till de nya bestämmelserna som införs i upphovsrättslagen, inkluderar dennes arvingar riskerar man att få en oklar lagstiftning med praktiska tillämpningssvårigheter. Att bestämmelserna inte skulle gälla avtal som ingås efter upphovspersonens bortgång blir särskilt orimligt vid licensering av verk med gemensam upphovsrätt eller med bidrag från flera upphovspersoner, varav någon är avliden.

Det framförs heller inte något skäl i promemorian för att frångå upphovsrättslagstiftningens syfte och systematik i denna del. Det finns däremot starka skäl för att säkerställa skäligen ersättningar vid upplåtelse av ärvda rättigheter. Gällande den informationsskyldighet som införs sker redan idag rapportering och royaltiredovisning till arvingar. Förvärvare har alltså redan i hög utsträckning en avtalsgrundad skyldighet att eftersöka och rapportera till arvingar. Med anledning av införandet av en ny rätt till hävning har det tidigare framförts att arvingar kan ha sinsemellan motstridiga intressen. I denna del vill ALIS påpeka att en hävning förutsätter en gemensam åtgärd från samtliga rättighetshavare. Oskiftade dödsbon kan och bör i tillämpningen av bestämmelserna likställas med ett av upphovspersonen helägt bolag.

ALIS instämmer i promemorians skrivning att en arvinge, på samma sätt som en upphovsperson, ofta befinner sig i en svagare förhandlingsposition än den till vilka rättigheterna överläts. Därefter skrivs att arvingar i detta avseende emellertid inte skiljer sig från andra fysiska personer till vilka rättigheter *överläts* under upphovsmannens livstid, exempelvis genom gåva och att direktivet inte i något avseende heller ger uttryck för att arvingar ska behandlas på något annat sätt än andra till vilka upphovsrätten har övergått (s. 183).

Motsatsvis vill ALIS framhålla att direktivet inte i något avseende heller ger uttryck för att arvingar bör undantas från tillämpningen av bestämmelserna, vilket däremot görs för andra rättighetshavare (jmf. art. 23.2). Snarare bör det, utifrån den särställning arvingar har i förhållande till upphovspersonen och utifrån direktivets syfte, förutsättas att dessa ska behandlas på samma sätt som upphovspersonen, och i det särskiljas från andra fysiska personer till vilka upphovsrätt har *överlåtits*.

Det som uttryckligen fastslås i direktivets skäl (72) är att det är de fysiska personerna (upphovsmän och utövande konstnärer) som är i behov av direktivets skydd. ALIS menar att det talar för att bestämmelserna ska kunna göras gällande av arvingar. En motsatt tolkning strider mot direktivets syfte och skulle i praktiken skapa ett system som gör det billigare att licensera verk av avlidna upphovspersoner.

Oaktat tolkningen av ordalydelsen i direktivet bör den svenska lagstiftaren av ändamålskäl utnyttja det omfattande nationella handlingsutrymmet (s. 180) och, i likhet med förslaget att inkludera

framställare av fotografiska bilder (s. 181), i det svenska genomförandet tydliggöra att de skyddsregler som införs ska gälla för upphovspersonens legala arvingar.

Till skillnad från fall av rättigheter som tillkommit "*andra fysiska personer till vilka rättigheter överläts under upphovsmannens livstid, till exempel genom gåva*", utgör ärvda rättigheter en reell och märkbar del av marknaden för licensiering av upphovsrätt. Det är dessutom inte ovanligt att ett första avtal om en rättighetsupplåtelse träffas direkt med arvingar. En betydande del av ALIS licensiering av texträttigheter avser ärvda rättigheter, såväl återförvärv av tidigare upplåtna rättigheter som rättigheter som upplåts för första gången efter upphovspersonens bortgång.

ALIS ser redan idag exempel på att förvärvare sätter i system att teckna oskäligen avtal om ärvda rättigheter, i strid med etablerad branschpraxis. Detta underlättas då det i regel saknas kunskap hos arvingar jämfört med yrkesverksamma upphovspersoner och då de ramavtal som finns inte är tillämpliga på avtal om ärvda rättigheter. Det är just den marknadsproblematik direktivets bestämmelser tar sikte på som gör sig gällande, dvs. låga ersättningar/engångsbelopp, utebliven redovisning och inlåsning av rättigheter utan utnyttjande. I många fall tecknas avtalen för hela den resterande skyddstiden och utan möjlighet att på avtalsmässig grund häva avtalet. Om lagstiftaren i genomförandet av direktivets bestämmelser i dessa delar undantar upphovspersoners legala arvingar skapas ytterligare incitament för denna parallella "dumpning" av villkor, vilket i sin tur främjar en osund konkurrens till nackdel för de upphovspersoner och utövare direktivet syftar till att skydda.

Rätt till skälig ersättning

En ny bestämmelse föreslås i 29 § 1 st. URL om rätt till skälig ersättning vid överlåtelser i förvärvsverksamhet mellan upphovspersonen och den första förvärvaren. Bestämmelsen avser alltså att reglera den första upplåtelsen och är ett genomförande av principen om lämplig och proportionerlig ersättning i direktivets artikel 18. ALIS välkomnar principen som sådan och delar departementets bedömning att en tvingande bestämmelse bör föras in i svensk upphovsrättslagstiftning som stadgar att rätten till skälig ersättning inte ska kunna avtalas bort men har några invändningar angående genomförandet.

Bestämmelsen om skälig ersättning

I departementets förslag till genomförande av bestämmelsen används i direktivtexten begreppet *skälig ersättning*. I direktivet talas det istället om rätten till *lämplig och proportionerlig ersättning*. Begreppet *skälig ersättning* står dock med i rubriken till direktivets kapitel 3. De tre olika begreppen kan inte anses vara synonyma. ALIS anser att den nya bestämmelsen uttryckligen bör ange att upphovspersonen har rätt till *lämplig, skälig och proportionerlig* ersättning för att upphovspersoner ska kunna åtnjuta det skydd som direktivet åsyftar.

I promemorian föreslås vidare att utgångspunkten vid bedömningen av huruvida ersättningen är skälig ska vara de förhållanden som rådde vid avtalets ingående. ALIS motsätter sig denna tolkning av direktivets artikel 18 och anser att det snarare framgår att artikeln är avsedd att säkerställa upphovspersoners rätt till lämplig, skälig och proportionerlig ersättning under *hela den tid som avtalet löper*. En tolkning av direktivet där bestämmelsen endast tar sikte på själva avtalstillfället riskerar att bli missvisande kort tid därpå till upphovspersonens nackdel.

Den föreslagna nya bestämmelsen i 29 § 2 st URL avser att tillämpas när ersättningen anses ha blivit oproportionerligt låg och härtill endast tillåta jämkning av ersättningen för den tid av avtalet som återstår. ALIS anser att denna implementering av artikel 20 inte ligger i linje med direktivets syfte då bestämmelsen riskerar att skapa kryphål i upphovspersonernas skydd eftersom lämplig och proportionerlig ersättning endast säkerställs vid några få utvalda tidpunkter. Vi anser att promemorians förslag till genomförande av artikel 18 och 20 innebär att en upphovsperson under en löpande avtalstid riskerar att inte få sin ersättning prövad enligt vare sig artikel 18 eller 20.

ALIS har uppmärksammat att förvärvare i ett senare led inte omfattas av principen om skälig ersättning. Det är av stor vikt att en upphovsperson/utövare ska kunna åberopa rätten till skälig ersättning och rätten till ytterligare skälig ersättning även gentemot dessa. Enligt vår erfarenhet är det dessvärre alltför vanligt att ersättningar som betalas ut till en upphovsman av en senare förvärvare inte är skäliga. Syftet med dessa bestämmelser i direktivet är att säkerställa upphovspersoners rätt till rättvis ersättning men om förvärvare i ett senare led inte omfattas så som föreslaget i promemorian, riskerar den svenska implementeringen att inte uppfylla direktivets ändamål och syfte fullt ut till nackdel för upphovspersonerna.

Sammanfattningsvis menar ALIS att det bör införas en rätt för upphovspersoner att få en ersättnings skälighet, lämplighet och proportionerlighet prövad under hela den löpande avtalsperioden. Vi vill härtill understryka att vad gäller bedömningen av vilken ersättning som är proportionerlig bör också andra intjänandemöjligheter i relation till ett verk än bara nyttjande av verket som sådant tas i beaktande, t.ex. reklamintäkter.

Engångsersättningar och överlåtelse utan ersättning

Vad gäller frågan om engångsersättningar anser ALIS att dessa endast bör räknas som lämpliga eller proportionerliga i yttersta undantagsfall. Härtill menar vi att både engångsersättningar och överlåtelse utan ersättning måste kunna prövas med stöd av en ny 29 § 1 st URL där varje enskilt fall prövas utifrån dess omständigheter. I sammanhanget bör understrykas att vi anser att totalupplåtelse inte på något vis kan anses vara förenliga med artikel 18.1 i direktivet och dessa bör därför tydligt åtskiljas från engångsersättningar.

Rätten till skälig ersättning bör inte gälla redan ingångna avtal

Direktivet anger att medlemsstaterna får avgöra om bestämmelserna i artikel 18–23 ska tillämpas även på äldre avtal. Justitiedepartementet föreslår att rätten till skälig ersättning endast bör gälla för framtida avtal. ALIS delar inte detta förslag utan anser att det i denna del finns skäl att frångå huvudregeln i svensk rätt om att nya bestämmelser inte ska tillämpas på äldre avtal. Vi anser att det finns utrymme i artikel 18 samt 26.2 i direktivet att ge bestämmelserna en räckvidd bakåt i tiden och föreslår därför att avtal som ingåtts 20 år tillbaka bör omfattas av prövning enligt artikel 18. Vid en sådan prövning bör dock utgå från de förutsättningar som gäller från och med att den nya svenska lagstiftningen träder i kraft.

Rätt till ytterligare skälig ersättning

ALIS välkomnar den nya jämningsregel som föreslås som ett led i implementeringen av artikel 20 i direktivet. Vi instämmer och hänvisar i denna del till KLYS remissvar avseende rätt till ytterligare ersättning i vissa fall, jämningsregeln samt de synpunkter de lämnar angående innebörden och utformningen av den nya ersättningsrätten.

Allmän jämningsbestämmelse

ALIS tillstyrker och vill betona vikten av KLYS förslag om ett införande av en allmän jämningsbestämmelse för oskäligen avtalsvillkor i upphovsrättslagen.

För det fall att lagstiftaren inte inför en allmän jämningsbestämmelse i enlighet med KLYS förslag måste det i vart fall göras möjligt att enligt 29 § 2st. pröva ersättningens skälighet ”i förhållande till förvärvarens intäkter från utnyttjandet av verket *eller i förhållande till utnyttjandets omfattning.*”

Rätt till representation

Artikel 20 i direktivet anger att upphovspersoner och utövaras representanter ska kunna göra anspråk på ersättningen. Representanter kan exempelvis utgöras av olika organisationer såsom intresseorganisationer, fackförbund och kollektiva förvaltningsorganisationer. ALIS önskar att det för tydlighetens skull uttryckligen bör framgå av 29 § 2 st att bestämmelsen även är tillämplig på representanter.

Reglerna ska vara tvingande och bör tillämpas också på vissa äldre avtal

ALIS instämmer med departementet avseende att bestämmelsen ska vara tvingande. Det föreslås vidare i promemorian att upp till 10 år gamla avtal, räknat från det att lagstiftningen träder i kraft, bör kunna åberopas med hjälp av bestämmelsen. ALIS välkomnar att bestämmelsen föreslås ges en retroaktiv verkan men anser att även avtal som är äldre än 10 år måste kunna omfattas då

ersättningarna enligt äldre avtal ofta kommit att bli oproportionerligt låga med tiden. ALIS föreslår att bestämmelsen bör omfatta åtminstone 20 år gamla avtal för att uppfylla syftet med direktivets artikel 20.

Rätt till information

Den rätt till information som följer av artikel 19 i direktivet har stor betydelse för den enskilda upphovspersonen och utgör en förutsättning för att hen ska kunna bedöma det ekonomiska värdet av sina rättigheter samt ha möjlighet att åberopa och tillämpa övriga bestämmelser i kapitel 3 i direktivet. Det är därför av stor vikt att implementeringen av denna artikel genomförs på ett tillfredsställande sätt. ALIS hänvisar i denna del till KLYS remissvar men önskar lyfta några, ur ALIS perspektiv, särskilt viktiga punkter.

Rätten bör inte gälla för alla utnyttjanden

ALIS välkomnar promemorians förslag om att informationsplikten utöver att omfatta förvärvare som erhållit intäkter från ett nyttjande även bör omfatta nyttjande i förvärvsverksamhet utan vinstsyfte. Dock anser vi att informationsplikten även bör gälla i situationer där upphovspersonen erhållit en engångsersättning men där utnyttjandet blivit betydande, även om förvärvaren inte har haft intäkter från nyttjandet. ALIS befärar att det kan bli oförutsägbart för upphovspersonen om inte rätt till information föreligger även i dessa fall och risken blir att upphovspersonen tolkar tystnaden som om nyttjandet inte genererar ersättning, trots att det i själva verket gör det.

Rätten bör inte gälla för bidrag som inte är betydande

Vidare delar vi inte promemorians uppfattning om att ett undantag från informationsplikten ska införas i 29 a § sista stycket i de fall upphovspersonens bidrag till ett verk inte är betydande. Utifrån direktivet finns det ingen skyldighet för medlemsstaterna att implementera denna bestämmelse i nationell rätt. Enligt vår mening bör denna bestämmelse inte införas i svensk rätt då begreppet "betydande" riskerar att uppfattas och tolkas olika sätt i olika situationer och av olika aktörer men genomgående till upphovspersonens nackdel. En uphovspersons rätt till information är av central betydelse liksom ett tydligt syfte med det aktuella direktivet och ett införande av ovan bestämmelse i svensk rätt riskerar att äventyra denna rättighet på ett inte obetydligt sätt. För det fall den svenska lagstiftaren ändå väljer att införa bestämmelsen krävs det tydliga avgränsningar för när bestämmelsen kan komma att aktualiseras, i annat fall befärar ALIS att den kan komma att bli mycket svårtillämpad. Härtill riskerar bestämmelsen att även försvåra upphovspersoners rätt att kräva ytterligare skälig ersättning då, som även tidigare nämnts, en förutsättning för att kunna ställa ett sådant krav är att upphovspersonen har fått information i enlighet med artikel 19.1 i direktivet.

En allmän lätttnadsregel bör också införas

ALIS anser att den begränsning av rätten till information som föreslås i 29 a § 1 st (vilket motsvarar artikel 19.3 i direktivet och som är frivillig för medlemsstaterna att genomföra) inte behövs och att den snarare riskerar att få motsatt effekt. ALIS befarar att begränsningen kan komma att utnyttjas av förvärvare i syfte att undgå sitt informationsansvar.

Information från underlicenstagare

ALIS välkomnar den nya bestämmelsen som föreslås i 29 b § URL, vilken ger upphovspersonen en rätt till ytterligare information på begäran från en underlicenstagare. Härtill anser ALIS att det är en självklarhet att bestämmelsen om rätt till information görs tvingande. Det är enligt ALIS en förutsättning för att säkerställa efterlevnaden av direktivets artikel 19.

Rätten till information bör gälla också vissa äldre avtal

En viktig brist som ALIS har uppmärksammat i promemorian är att transparenskravet föreslås endast vara tillämplig på framtida avtal. Eftersom direktivet bland annat syftar till att ta itu med och förändra de snedvridna maktförhållandena på området anser vi att det är av stor vikt att även äldre, åtminstone 20 år gamla men fortfarande giltiga, avtal bör omfattas av transparenskravet. Detta ligger i linje med det förslag ALIS lämnat angående ökad retroaktivitet avseende rätten till ytterligare ersättning.

Rätt att häva ett avtal

En ny generell bestämmelse om rätt till hävning i 29 d § URL föreslås ersätta de gamla reglerna om nyttjandeplikt och rätt till hävning. ALIS välkomnar en generell tvingande rätt till hävning i upphovsrättslagen ALIS hänvisar och instämmer med KLYS remissvar i denna del men önskar lyfta några särskilda punkter angående implementeringen av artikel 22.

Ytterligare frågor som bör regleras i lagstiftningen till följd av artikel 22

ALIS anser att rätten till hävning även bör kunna riktas gentemot en förvärvare i senare led, vilket inte utesluts av formuleringen på sidan 263 i författningskommentaren. Vi anser vidare att rätten till återkallelse enligt artikel 22 bör kunna åberopas av upphovspersoner om motparten inte uppfyller transparenskravet i artikel 19, vilket inte framgår av nuvarande förslag.

ALIS menar avslutningsvis att det bör införas en möjlighet till automatisk återgång av vissa rättigheter i de fall där licenstagarens verksamhet har upphört, exempelvis på grund av konkurs.

Rätt till alternativ tvistlösning

ALIS välkomnar den nya bestämmelse som föreslås i 27 § URL om att det inte ska vara möjligt att inskränka upphovspersoners rätt att påkalla alternativ tvistlösning avseende tvist om rätt till

ytterligare skälig ersättning eller rätt till information. Enligt författarna till promemorian uppfyller nuvarande skiljeförfarande samt privat medling de krav som ställs enligt artikel 21 i direktivet. ALIS delar inte denna uppfattning. Direktivets syfte med bestämmelsen måste anses vara att förbättra och utveckla branschpraxis på området. Vi menar att dessa förfaranden inte är tillräckliga för att åstadkomma en utvecklad branschpraxis och därmed inte heller möta de krav som avses i artikel 21.

Ett skiljeförfarande är mycket kostsamt och är därmed inte ett rimligt alternativ för många enskilda upphovspersoner. ALIS föreslår i stället att ett särskilt anpassat medlingsförfarande införs som alternativ för den här typen av tvister (jmf det medlingsförfarande som används idag i vissa tvister avseende avtalslicensavtal). Ett sådant medlingsförfarande skulle vara betydligt billigare och därmed mer lättillgängligt för den enskilde än vad exempelvis en domstolsprocess skulle vara. För det fall lagstiftaren ändå väljer att införa dessa förfaranden är det en förutsättning för en fungerande process att upphovsmän och dess organisationer ges bättre ekonomiska förutsättningar för att processer över huvud taget ska föras på området. Det bör vara ett huvudsakligt fokus hos lagstiftaren att stärka upphovspersoner i dessa frågor och ett sätt att göra det är att ge kulturskaparorganisationer som representerar enskilda eller grupper av upphovsmän en starkare förhandlingsposition. Det är av stor vikt att upphovspersoner har möjlighet att föra processer i praktiken, annars faller dessa direktivsbestämmelser platt vid genomförandet i svensk rätt.

Ytterligare behov av lagstiftning i anslutning till genomförande av artikel 18–22

ALIS ansluter sig till KLYS förslag att införa specifikationsprincipen/specialitetsgrundsatsen som en bestämmelse i upphovsrättslagen skulle underlätta och bättre säkerställa en implementering av de nya bestämmelserna i enlighet med direktivets syfte.

Stockholm den 13 december 2021

ALIS – Administration av litterära rättigheter i Sverige

Astrid Nymansson

Helen Asker

Jurist

Verksamhetschef

